Maar oordeelt ge anders en beter, dat noch de Jood noch de Mahomedaan, maar *alleen de Christus* een kerk heeft, dán natuurlijk is die bijvoeging overtollig, al kan ze evenmin kwaad.

Nu is „kerk" afkomstig van *kyriake*, wat beteekent: „het huis des Heeren", of het „huis van Christus." Voeg daar nu Christelijke bij en schrijf: het Christelijke huis des Heeren, en ge voelt de overtolligheid.

Toch kan niet ontkend, dat dit woord, als zoo menig ander, allengs wel wat in beteekenis verliep, zoodat lang niet ieder er den oorspronkelijken zin meer van begrijpt, en zoo kwam het, dat dit woord „Christelijke" er allengs bijkwam.

Toch heeft het in onze Twaalf Geloofsartikelen een eenigszins anderen zin.

Toen zich namelijk allerlei secten ook op haar beurt met den naam van kerk sierden is in de algemeene geloofsbelijdenis uitgedrukt, dat niet de aanhoorigheid tot deze of die geïnstitueerde kerk, maar de aanhoorigheid tot de *algemeene, heilige, apostolische Christelijke* kerk beding van zaligheid was.

Maar juist daarom heeft men bij het noemen van *plaatselijke* kerken dat „Christelijke" dan ook meest weggelaten.

In het Nieuwe Testament wordt van de kerken in Galatië eveneens zonder eenige bijvoeging gesproken, iets waarbij het wel eenige verwarring geeft, dat onze overzetting nergens het woord „kerk", maar overal het woord „gemeente" gebruikt, maar zonder dat ons dit behoeft op te houden.

„Kerk" was oorspronkelijk de *plaatselijke* vergadering der geloovigen die in een bepaald gebouw wierd gehouden, terwijl men „gemeente" juist alle geloovigen saam op heel de aarde noemde. De wereld-*gemeente* en de plaatselijk *kerk*. Gelijk dan ook onze vaderen in de 16de eeuw nog van de *kerken* als de plaatselijke vergaderingen onder heur *kerkeraad* spraken, en van de *gemeente* onzes Heeren Jezu Christi in heel den lande. Juist dus het omgekeerde van thans.

Nu staat het natuurlijk aan niemand, om dit spraakgebruik wilkeurig te vervalschen.

Slechts tegen één kwaad moet en mag gewaakt.

Tegen het kwaad namelijk om het woord „kerk" uitsluitend in den zin van landsgenootschap te bezigen, en het woord „gemeente" voor de onderstelde plaatselijke onderdeelen van dat genootschap.

Dat is collegiale terminologie, waar altoos gevaar in steekt.

Uit Heemstede klaagt iemand, die uit Haarlem derwaarts verhuisde, dat hij in moeite zit met zijn kerkelijke positie.

De kerkeraad van Heemstede is nog Synodaal, en van een actie, om het kerkelijk leven te reformeeren, is nog geen sprake.

Wat moet hij nu doen? Liefst zou hij, te Heemstede wonende, lid onder den kerkeraad van Haarlem blijven, en op die wijs weten waaraan zich te houden.

Dit ware dan ook stellig het gemakkelijkst.

Maar mag het?

De zaken van Gods kerken hangen toch niet van ons believen af, maar moeten behandeld naar Gods ordinantiën, en deze nu verbieden ons de vermenging van Haarlem met Heemstede, omdat Haarlem en Heemstede twee zijn.

We bespreken dit geval, omdat het zich meer voordoet, en dan dunkt ons, dat de gedragslijn van zulke broederen of zusteren deze zal moeten zijn:

Ten eerste, dat zij in de plaats, waaruit ze verhuizen, hunne attestatie opvragen; en zoo er in de plaats, waar ze komen te wonen, *geen* kerkeraad is, waar ze deze attestatie te goeder trouw kunnen indienen, dat ze dan aan den kerkeraad, die de attestatie uitreikt, verzoeken kennis van de zaak te geven aan de classis, waaronder zij voortaan verkeeren zullen. Ze konden dat ook zelven doen, maar overmits de meeste personen niet weten, aan wie ze zulk een schrijven dan adresseeren moeten, schijnt het raadzaam, dat zulk een mededeeling aan de classis van den kerkeraad uitga.

Ten tweede heeft zulk een classis dan zorg te dragen, dat de positie van zulk een broeder of zuster geregeld worde. En dat wel in de eerste plaats door zulk een broeder op te wekken, met andere gelijkgezinden, de reformatie der kerk ter hand te nemen en door te zetten, opdat óf de Synodale kerkeraad zich van de Synode van *1816* losmake, óf wel een kerkeraad, die Christus als Koning eert, gekozen worde. En in de tweede plaats, zoo dit onmogelijk blijkt, omdat hij moederziel alleen staat, dat de classis alsdan de zorg voor zulk een kerk en voor dien broeder of zuster opdrage aan een nagebuurde kerk, doch steeds met het doel, om ook daar ter plaatse zoo spoedig mogelijk tot reformatie over te gaan.

Doch hoe gebrekkig dit ook loope, in geen geval mag de kerk te dier plaatse als vernietigd worden beschouwd. Ook al bleef zulk een broeder jaren lang alleen staan, dan nog moet hij een getuige van Christus in zoo doodschen kring blijven, en van zijn God de genade bidden, dat hij zijn licht alzoo schijnen doe, dat de menschen het zien en zijn Vader die in de hemelen is, verheerlijken mogen.

Vergeet niet, zoolang de man van Heemstede lid van Haarlem blijft, beschouwt hij Haarlem als de plek waar hij thuis hoort, en Heemstede als een plaats die hem niet aangaat.

En nu staat het juist zoo, dat nu onder Gods bestel Heemstede zijn woonplaats wierd, de kerk van Heemstede door God op zijn hart wordt gebonden, en die kerk ten deele voor zijn rekening ligt.

Uit Venendaal vraagt men ons, wat er toch te doen zij tegen de Synodale tyrannie, die zelfs burgers die finaal met haar gebroken hebben, nog altoos vervolgt met den hoofdelijken omslag.

Hierop kunnen we niet anders doen, dan nogmaals verwijzen naar het stuk desaangaande geplaatst in de *Heraut* van 15 December 1889 no. 625.

Want nu zegt onze vrager wel, dat dit stuk te ingewikkeld is voor eenvoudige menschen, maar dat geven we hem volstrekt niet toe.

Dit zou zoo zijn, zoo geëischt ware, dat een ieder dit stuk als voorbeeld zou nemen, om er in gelijken geest *een eigen stuk* van te maken. Maar dit is niet zoo. Al wat geëischt wierd was, dat men dit stuk *letterlijk naschreve* en teekende. En dat kan ieder, die schrijven kan. Desnoods zou de kerkeraad hierin behulpzaam kunnen zijn.

Want of men nu al zegt: „Wij wilden iets eenvoudigers!" dat helpt niet.

Wie bij een notaris te land komt, zou ook wel zeggen: „Dat stuk is mij te ingewikkeld en te lang, maak er iets kleiners en duidelijkers van!", maar elk notaris zou u beduiden, dat dit niet gaat, en dat ge zelf van deze kortheid het slachtoffer zoudt worden.

Het geldt hier een stuk, om *in rechten* te dienen; en nu is het maar eenmaal zoo, dat wie in rechten optreedt zonder de volledige en breede stukken, zijn doel niet bereikt.

Om in rechten vrij uit te gaan, moet zulk een stuk alles inhouden wat in ons concept stond, en we kunnen dus niet anders doen dan nogmaals onzen raad herhalen, om het gegeven concept, dat met zeer veel zorg is opgesteld, letterlijk over te schrijven en te onderteekenen, en te doen bezorgen, of per aangeteekenden brief te zenden, of desnoods per exploit door een deurwaarder te doen toekomen, aan den Synodalen tegenkerkeraad en de Synodale kerkvoogdij.

Nu het verslag van het Zendings-congres door de goede zorg van Ds. Lion Cachet het licht ziet, zal men wel doen, met dit te lezen.

Dit verslag behandelt meer dan één principieel punt, en is zeer geschikt om den Gereformeerden den weg te wijzen, dien wij hebben te bewandelen, om in het werk der Zending volijverig te worden bevonden, en toch niet af te gaan van onze beginselen.

Men kwam allengs, dit valt niet te ontkennen, in het gedrang.

Aan de Zending *wilde* men medewerken. Dat mocht niet anders. Dat was 's Konings bevel.

Maar zie, heel de bedding waarin de Zending geleid was, had men verkeerd gegraven.

Dit nu kon óf leiden tot meegaan in het verkeerde spoor, óf doen afzien van alle werkzaamheid; wijl toch noch het één noch het ander mocht.

Juist daarom besloot de voorloopige Synode te Utrecht dan ook, het initiatief voor zulk een Congres te nemen, en, gelijk men weet, is dat Congres uitnemend geslaagd.

Maar zulk een congres moet dan ook *nawerken*, en daarvoor dient de uitgave van wat er verhandeld wierd.

Dat verslag is er nu.

Het is voor *f* 0.50 verkrijgbaar.

Blijke dan aan den aftrek, dien dit verslag mag vinden, dat het ons waarlijk om *de beginselen* te doen is, en dat reformatie ook op het stuk *der Zending* voor ons besef van reformatie *der kerken* onafscheidelijk is.

KUYPER.

Uit de Pers.

In zake de afschaffing van het gebed in het leven onzer Moderne medeburgers, lezen we in de *Hervorming* van 19 April:

Onlangs werd in een dagblad vermeld, dat Prof. Fabius, hoogleeraar in de rechtsgeleerdheid aan de Vrije Universiteit, zijne ontevredenheid had uitgesproken over het feit, dat vele Christenen vóór het koffiedrinken met bidden en daarna niet danken. Of het berecht juist was laten wij daar; een feit toch is het, dat vele rechtzinnige Christenen bij het koffiedrinken den gebedsvorm niet in acht te nemen, terwijl zij dat wel doen bij het ontbijt, het middagmaal en het avondbrood.

Een feit is het ook, dat de gebedsvorm al minder en minder in acht wordt genomen, naarmate de rechtzinnigheid afneemt en de vrijzinnigheid toeneemt. Er zijn vrijzinnige gezinnen, waar hoogstens vóór het middagmaal nog stilzwijgend gebeden wordt, terwijl deze vorm geheel en al wordt weggelaten, als er gasten zijn. Vele rechtzinnigen bidden in het geheel niet als zij op reis zijn en aan een table d'hôte hebben plaats genomen. Zoo hoorde ik eens een zeer orthodoxe dame zeggen, die na een reisje van ruim een maand in hare woning was teruggekeerd: »Daar was ik waarlijk reeds begonnen te eten zonder te bidden; nu, het wordt tijd, dat ik het weer geregeld doe."

Het gebed en de gebedsvorm moeten zeker onderscheiden worden. Men kan zeer wel bidden en danken, zonder dat onze omgeving er iets van bespeurt.

De gebedsvorm is een gewoonte, die onder anderen gebonden is aan bepaalde uren. Het morgen-, middag- en avondgebed der Israelieten, van vóór eeuwen geleden door ons Christenen overgenomen, verklaart, waarom velen die zich aan dit driemaaldaagsche gebed houden, *niet* bidden bij het koffiedrinken. Dat het gebed zich vereenigd heeft met gebruik van spijs en drank, doet denken aan de oude offermaaltijden, aan spijs- en drankoffers. In het kort — de gebedsvorm is een vorm, die beheerscht wordt door de gewoonte. Een echte gewoonte kan men niet verklaren. Men is er mede opgegroeid, evenals met de moedertaal die men spreekt. Zij is dan ook vaak louter gewoonte, dat is onbewuste behoefte. Zoodra het bewustzijn echter krachtig ontwaakt en het verstand zich laat gelden, zal hij die zich bewust is, dat de spijs en drank die hij gebruikt gezond zijn, daarbij ook moeten denken, dat zij zijn lichaam tot zegen moeten zijn. Wie er die gedachte bij heeft, kan den uiterlijken gebedsvorm gerust achterwege laten. Als de zegen toch van den gebedsvorm afhangt, is het begrijpelijk, dat men niet bidt voor het gebruik van een borrel. De rechtzinnige borrelaars — en die zijn er in niet geringen getale — gevoelen instinctmatig, dat die drank niet gezegend kan zijn.

In onze maatschappij zijn de gebedsvormen gaandeweg aan het afnemen, omdat men gevoelt, dat een oprecht gebed niet mag geschieden uit gewoonte, maar uit behoefte. Jezus schreef geen gebedsuren, noch gebedsvormen voor, wel eenvoud, eenzaamheid en eerbied. Wij kunnen dan ook niet anders doen dan de gewoonten van anderen eerbiedigen, en zelf zorg dragen, dat een ieder onzer in dezen zijn eigen overtuiging hebbe en volge. »Zou 't niet mogelijk zijn, dat de religie der toekomst den gebedsvorm geheel terzijde stelde, zonder daarom iets te verliezen van hare innigheid en kracht?" Zoo vroeg de heer P. H. Hugenholtz Ir. eens. Op maatschappelijk terrein kunnen de gebedsvormen, zonder schade te doen aan het gebed, onzes inziens wel gemist worden; nog sterker uitgedrukt: dat altijd en immer bidden uit gewoonte doodt de beteekenis van het gebed.

Toch zouden wij het betreuren als de moeders ophielden haren kleinen bidden te leeren. Een kind, geknield zijn eigen avondgebedje doende onder moeders oogen, treft den vader, als hij het nu en dan aanschouwt.

En eveneens moeten onze bedehuizen dien naam blijven dragen mogen zij hun karakter niet afleggen. In het bedehuis moet gebeden worden. Dezelfde man, die zich niet ontzag te spotten met het gebed, schreef eens naar waarheid: »Niet voor geld te koop is het verdwaald en toch eerbiedwaardig gevoel, dat in een bouwontwerp een dichtstuk zag: een dichtstuk van graniet, dat luid sprak tot het volk: een dichtstuk in marmer, dat daar stond als een onbewegelijk, voortdurend, eeuwig gebed."

Deze aanloop is merkwaardig.

Eensdeels voorzooverre hier de gulle bekentenis voorkomt, dat onze religieuse, dusgenaamd *vrome* Modernen (want die zijn hier aan het woord) het huislijk en gemeenschappelijk gebed niet meer kennen.

En ten andere, omdat het argument, waarmee deze afschaffing van het gemeenschappelijk en huislijk gebed verdedigd wordt, ook in sommige orthodoxe kringen, die in valsche mystiek omdolen, weerklank vindt, of liever, er aan ontleend is.

»Zooals er nu, lang niet velden, gebeden wordt, deugt het niet, is het vormenwerk, is het gedachtenlooze, onheilige sleur.

»Dus afschaffen maar, dan vervalt het gevaar voor deze gebedszonde!"

Fraaie leus!

Alsof hieruit iets anders voortvloeide, dan dat we onze geesteloosheid en onaandoenlijkheid voor het heilige met schaamte te belijden hebben, en inmiddels er op uit moeten zijn, om, door bijstand van Gods genade, het *onwaarachtig* gebed *waarachtig* te maken.

Of moet, omdat het huwelijk in zeventig van de honderd gevallen zoo diep beneden zijn ideaal blijft, ook maar tot afschaffing van den *huwelijksvorm* besloten?

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

WINSUM c. a., 9 April. Door de goedheid des Heeren mogen wij er ons in verblijden, telkens de blijken te ontvangen, dat onze gemeente ook op stoffelijk gebied door de zusterkerken niet vergeten wordt. Op beschamende wijze blijkt het den vijanden, dat zij, met het oog op onze geringe krachten, te vroeg meenden te kunnen zeggen: »Wat willen deze amechtige Joden?" want »God van den hemel zal het ons doen gelukken."

Tot op heden ontvingen wij aan collecten van de navolgende Ned. Geref. kerken: Lollum *f* 34.30, Harlingen *f* 27, Kollum *f* 26.35 (*f* 5 van een particulier en *f* 21.35 uit de cat.-bus), Gouda *f* 4, Apeldoorn *f* 7.35, Wommels *f* 12.36½, Renkum *f* 3, Hoogeveen *f* 6, Wageningen *f* 6 11½, Stad aan 't Haringvliet *f* 4, Oudega (Wijmb.) *f* 7.30, Borum *f* 3.53, IJselstein *f* 1, Goenga bij Gauw *f* 3, Dokkum *f* 15.27, Hilversum *f* 6.16, Reitsum *f* 6.65, nagift Hilversum 80 Cts., Aalten *f* 6, Heeg *f* 12.50, Beetgum *f* 5, 's-Gravenhage *f* 25, Buitenpost *f* 10.

Zegene de Heere op stoffelijk, maar bovenal op geestelijk gebied de kerken Christi aan alle plaatsen.

Hartelijk dank aan die kerken, welke ons tot den bouw van een bedehuis hulpe boden. Ook giften van particulieren in en buiten de gemeente kwamen ons toe. Enkelen mochten ons door ruime giften tot aflossing van een aanmerkelijk bedrag der schuld op de pastorie in staat stellen.

Soli Deo gloria!

(w. g.) A. P. STRIKWERDA,
boekhouder der »Kerk. Kas" te Winsum.

Onder hartelijke dankzegging bericht de raad der Ned. Ger. kerk te Helmond, dat op de toegezonden circulaire tot dusverre van 37 kerken antwoord is ingekomen.

Door den penningmeester zal daarvan verslag worden gegeven op de e. k. classicale vergadering.

Mogen de meer dan zoo andere zusterkerken ons spoedig met gunstig antwoord verblijden.

De apostolische vermaning: »Draagt elkanders lasten" blijke ook hierdoor in ons midden beoefend te worden.

Namens den raad der kerk voornoemd,
JOHS. ESMEIJER, *scriba.*

Helmond, 16 April 1890.

BROEK o/d AKKERWOUDE, 23 April. Sedert 12 Maart j.l. heeft ondergeteekende (benevens andere giften uit de provincie Friesland, die alle in de *Fr. Kerkb.* vermeld zijn) ontvangen uit Utrecht van Ds. Hoekstra *f* 2.50 wegens het lezen van eenige *Fr. Kerkb*; van C. H. uit Maartensdijk een coupon *f* 3, deels voor de armen, deels voor de K. Kas; dezelfde zond ook een coupon *f* 3 voor de op te richten Chr. school, verantwoord met alle andere giften tot dat doel in no. 129 *Fr. Kerkb.* waarheen wij alle gevers verwijzen, aangezien wij niet in dit blad zooveel plaatsruimte durven aanvragen.

Nog ontvangen van Ds. P. v. Son namens A. L. *f* 5 en eindelijk een kerkcoll. te Meppel, die de aanzienlijke som opbracht van *f* 30.73½, waarbij bovendien nog een zilveren vingerring werd gevonden; ook verraste de vrienden aldaar den ondergeteekende met een groote mand psalmboeken en eenige andere Chr. lectuur voor de Zondagsschool.

Al deze giften, met zoovele andere, die om bovengenoemde reden alleen in de *Fr. Kerkb.* vermeld zijn, getuigden weer van Gods vaderlijke zorg voor deze op stoffelijk gebied arme kerk.

Waar in eigen gemeente zoo weinig kan worden gegeven, daar neigde de Heere, die onze behoeften kent, het hart van rijker bedeelden met aardsche goederen, opdat ook zij, die arm zijn, op de vraag: »Heeft u ook iets ontbroken?" kunnen antwoorden: »Neen, Heere, niets."

Wel pakten er zich duistere wolken saam; ook sprak de stem des ongeloofs dikwijls in ons hart, vermetel als de hoofdman 2 Kon 7:2; maar onder dat alles toonde de Heere, dat Hij regeerde.

Vergun mij tot bewijs hiervan nog op de daden des Heeren te wijzen, op hetgeen deze maand geschiedde. Hadden wij buitengewone uitgaven door noodzakelijke vertimmering, er werd te Gerkesklooster weer een kerkcoll. voor ons gehouden, die *f* 53.33⅓ opbracht.

Oordeelt zelf, lezers, zorgt de Heere niet vaderlijk?

In het geloof dan ook en gesterkt door de ervaring bij den dag, dat de Heere regeert, die belooft te onderhouden die op Hem vertrouwen, blijf ik namens het bestuur mij met br. groete noemen

R. J. FEITSMA, *penningm.*

WAGENBORGEN, 21 April 1890. De kerk van Wagenborgen heeft voor den bouw van kerk en pastorie de volgende gaven ontvangen: van Ds. P. van Son, Amsterdam, *f* 10, Ds. W. Maan, Augustinusga *f* 2.50, collecte Ned. Ger. kerk van Bedum *f* 11.17, de heer Joh. H. te E. *f* 1, mejuffr. T. te O. *f* 2.50, de heer L. C. Cnopius uit de k. k. te Zwolle *f* 15, de heer D. te X. *f* 100, Dr. W. van den Bergh, Voorthuizen *f* 10, de heer J. Kater, Monnikendam, *f* 7.36, Ned. Geref. kerk, Gouda *f* 5, Ned. Geref. kerk, Scharwoude, *f* 4.20, Ds. Bajema, Sneek, *f* 8.75, de heer v. d. Brink, Renkum, *f* 3, Ds. Kruijswijk, Hoogeveen *f* 6, Ds. M. J. Dijk, Bozum, *f* 3.54, de heer D. A. v. d. Broek, IJselstein, *f* 1, Ned. Geref. meisjesvereeniging Wagenborgen *f* 10, de heer J. Holstein, ged. collecte N. G. K. Harlingen *f* 36.59, Ds. Feringa, Klundert, *f* 10, door J. Kamp uit Amsterdam *f* 5, Ned. Geref. kerk Hilversum *f* 6.16, Ds. J. Hulsebos, cat.-bus, Vlissingen, *f* 5, Ds. Ploos van Amstel, Reitsum, *f* 6.65, Ds. J. Wisse, Garijp, *f* 3, nagift Hilversum, *f* 0.80, Ds. J. H., F. Gangel, Aalten, *f* 6, Ds. Te Winkel, Beetgum *f* 5, Ds. Ploos v. Amstel, Gerkesklooster, *f* 10, Ds. G. H. v. Kasteel, Kollum, collecte winterlezingen, *f* 12.21, door idem van N. N. *f* 1.

Met dank aan onzen God worden deze gaven vermeld. Zij zijn de eerstelingen, die ons toevloeiden en die met blijdschap door ons verantwoord worden, want het is altemaal door de genade onzes Gods, dat we ze mochten ontvangen. Mogen wij nu dien kerken, die nog niet voor ons eene inzameling hielden, langs dezen weg bekend maken met hetgeen we hier noodig hebben? Er moet een kerk en pastorie gebouwd worden. Beide kunnen hier niet gemist worden en zijn waarlijk noodig. De Heere zegent ons kennelijk, want in zijn Naam is het werk der reformatie hier begonnen; en met 't oog op de toekomst en wat we nog noodig hebben, is onze hulpe in den Naam des Heeren. Moge de Heere de nooden onzer kerk op de harten der broederen binden, en Hij vele harten neigen om mede te deelen met oprechtheid en gewilligheid. Hij zal alles schenken uit genade om zijns Zoons Christus' wille.

W. K. P. GOEBEE, *V. D. M.*
J. J. BRONS, *admin. K. K.*

Zending.

De Boeren en de Zending.

II.

In 1652, zoo zegt Ds. Grout, zond de Hollandsche O.-Ind. Compagnie, die de Kaap tot een station tusschen Europa en 't Oosten wou maken, een kolonie van soldaten en anderen om er een fort enz. te stichten »in de hoop", zoo als zij zeiden, »dat tevens de godsdienstige belangen der inboorlingen aldus mochten worden bevorderd; dat de oprichting van 't gezegde fort en de aanleg der tuinen niet alleen zou strekken tot voordeel der Compagnie maar wat meer zegt, ook het middel mocht zijn om vele zielen te behouden tot lof van Gods heiligen naam en voor de verbreiding van zijn heilig Evangelie; en dat door in vrede met de inboorlingen te leven, hun kinderen bruikbare dienstbaren mochten worden, en, als ze waren opgevoed in het Christelijk geloof, zoo de Almachtige zijn zegen schonk, vele zielen mochten gebracht worden tot de kennis van den godsdienst en bekeerd tot den Heere."

Zoo werd het loffelijk doel beschreven, 't welk bewijst, dat deze Hollandsche Calvinisten zeer wel hun roeping inzagen. Doch, zegt de schrijver, die bedoelingen, indien men ze al in die vroege dagen ooit zocht te verwezenlijken, werden dra vergeten en twee eeuwen op zij gezet. Thans echter treden ze weer op den voorgrond.

Nu verhaalt de schrijver de geschiedenis onzer kolonie. Hij schetst de »krachtige Hollanders en Hugenoten, de ware pelgrims en Puriteinen van Zuid-Afrika", die er op roemden „vrijgeboren" en »vrijheidlievend" te zijn en toch zoo velerlei druk en inperking duldden. »Toch heerschte er onder hen veel eensgezindheid en waar genoegen en vervielen zij ook al in het eene uiterste, wat eerbied en ontzag voor ouderdom, rang en ambt betreft, de vraag is of wij thans niet in het andere uiterste zijn vervallen".

Met waardeering spreekt de schrijver over het godsdienstig leven en de godsvrucht der Boeren, waardoor verhinderd werd dat zij niet vervielen tot de heidensche toestanden der inlanders, met wie zij steeds in aanraking waren. Noch de geest noch de vorm van den godsdienst dezer Boeren, »die de Calvinistische leer vasthouden" verbasterde. Hij beschrijft dan hun leefwijze, hun huiselijken godsdienst en Bijbellezen en zegt dat »zij nog steeds den vastberaden, republikeinschen vrijheidsgeest bezitten, waardoor zich hun voorvaders, vele geslachten her, in Nederland onderscheidden."

Na den strijd beschreven te hebben met de Britten, sinds Engeland bijna een eeuw geleden in Zuid-Afrika optrad, en te hebben gewezen op de zegepralen der Boeren in den jongsten tijd, en op het ontzag dat Brittanje in de laatste jaren voor de Boeren toont, merkt de schrijver op, hoe »de meer bedachtzame en menschelijke wijs van handelen der Boeren jegens de inboorlingen aan de Britsche regeering een groot voorwendsel ontneemt uit vroeger dagen om, waar de Hollander heerscht, tusschenbeide te komen." Dan gaat hij over tot de zending.

De getuigenissen, waarop de schrijver zich beroept, zijn, als we zeiden, niet licht te wraken en temeer in dit geval betrouwbaar wijl ze voor een deel komen van zulke vreemdelingen, onder welke men niet gewoon is de Hollandsche Boeren zeer gunstig te beoordeelen.

Ten vorigen jare werd, gelijk men weet, te Londen een Zendingsconferentie gehouden, waar uit heel de wereld, ook uit Nederland, afgevaardigden saamkwamen. Uit de daar gedane mededeelingen nu blijkt, evenals »uit de laatste en zeer hoog te schatten meedeelingen", dat »er bij de Hollanders in Afrika een algeheele verandering ontstaat in hun denkbeelden over de inboorlingen en hun houding jegens het Zendingswerk onder hen." Er zijn misschien weinig Engelschen, die ten deze nauwkeuriger en getrouwer getuigenis kunnen afleggen dan de heer Mackenzie, een zendeling van het Londensche genootschap. Onlangs nu hield hij een redevoering waarin hij, na gewezen te hebben op den tegenstand dien, volgens hem, de Zending vroeger van de Boeren ondervond, laat volgen »dat in den loop des tijds deze arbeid niet alleen hun volle goedkeuring heeft verworven, maar ook hun eigen zonen en dochters er in bezig zijn." Hij wijst er op hoe de Ned. Ger. kerk in de Kaap-Kolonie thans haar eigen Zendinggenootschap heeft en »zoo ge in eenig dorp, waar ook in de Kolonie, een gemeente aantreft van Zwarten, niet verzorgd door een Europeesch Genootschap, kunt gij er de Ned. Gereformeerde kerk aan 't werk vinden."

Even gunstig is het getuigenis van den welbekenden Dr. Merensky, den Duitscher, die aan het hoofd staat van het Berlijnsche Zendingsgenootschap. Men weet hoe reeds jaren met grooten ijver en trouw door tal van Duitsche Zendelingen in Zuid-Afrika onder de inlanders wordt gewerkt.

Ook hij begint met te zeggen, dat in vroeger jaren de Boeren in de Zuid-Afrikaansche republiek geweigerd hadden, dat er in hun gebied eenig zendingswerk plaats vond, doch vervolgt dan: »Onze zendelingen hebben nu in de Zuid-Afrikaansche republiek alleen drie en twintig posten, met 5000 leden. In 't geheel zijn er nu ongeveer vijf en twintig duizend Christenen uit de inboorlingen in de Transvaal."

Hoe gunstig president Kruger over den zendingsarbeid oordeelt is trouwens wel bekend. Minder misschien, dat ook de Zwitsers een bloeiende Zending in de Republiek hebben. Is het arbeidsveld ook zeer groot, braak ligt het althans niet. Wel zou men mogen vragen of ook ons volk in dezen geen roeping heeft. Ons kwam het, 't zendingswerk in Nederland overziende, wel eens voor, dat het omzichtig spreekwoord van het hemd en den rok ten onzent wat al te veel ook in de Zending is toegepast, en temeer, wijl we dwaselijk in bijna elk ander opzicht juist andersom doen.

(Slot volgt.)

HOOGENBIRK.

Buitenland.

Amerika. Revisie der Westminstersche confessie.

De revisie der Westminstersche confessie, in de Presbyteriaansche kerken in Noord-Amerika steeds meer aan de orde gesteld, wekt ook de belangstelling der Lutherschen. De beweging, die zich openbaart ten gunste van eene verzwakking van de leer der verkiezing, komt in het gevlei van hen, die over het algemeen Luthers standpunt in de eerste en beste periode van zijn reformatorisch streven ten opzichte van de souvereiniteit Gods in de zaliging van den zondaar niet deelen, maar zich meer kunnen vinden in den middenweg, dien Melanchton wilde bewandelen. Geen wonder daarom, dat wij in een Luthersch orgaan de volgende beschouwing vinden:

„Reeds sedert eenigen tijd was er onder de Presbyterianen in Amerika ontevredenheid over de formuleering van onderscheidene leerstukken in de Westminstersche geloofsbelijdenis, en richtte zich de oppositie vooral tegen de leer der absolute predestinatie, gelijk die in den geest van Calvijn en Knox in het derde artikel uitgesproken is.

Dit bewoog eindelijk de *General Assembly*, de verschillende synoden voor de vraag te stellen, of en op hoedanige wijze de belijdenis kon en moest herzien worden? In het afgeloopen jaar en bij den aanvang van 1890 hebben onderscheidene synoden der Presbyterianen zich met deze vraag beziggehouden. In 33 presbyteriën, met 1198 predikanten en 170,889 leden die toegelaten zijn tot het Heilig Avondmaal, waren de voorstanders eener herziening dikwijls verreweg in de meerderheid. Slechts 12 presbyteriën, met 449 predikanten en 80,347 leden, hebben zich tegen de revisie verklaard. Karakteristiek zijn de verhandelingen van het presbyterium van New-York, dat zoowel in getal als door invloed het eerste is der Unie. Bij zijne vergadering in Januari spraken 70 leden zoowel voor als tegen de revisie. Ook de tegenstanders van de revisie toonden niet met de leer der predestinatie in te stemmen, maar waren van oordeel, dat het 't beste was de zaak te laten gelijk zij tot hiertoe geweest was, d. w. z. deze leer niet in aanmerking te nemen. De meeste leden wilden echter, dat het stuk der verkiezing eenvoudig geschrapt werd, omdat niemand er toch meer aan gelooft en men de Presbyterianen dikwerf om die leer aanvalt. Zeer veel verdedigers der revisie gaan over tot een ander uiterste en hebben Semi-Pelagiaansche denkbeelden. Niemand in een Gereformeerde kerk aanvaardt meer het leerstuk der verkiezing, gelijk het in de confessie geschreven is, in zijn geheel. Toen Dr. Hodge stierf, werd door de Gereformeerden zonder bedenking gezegd, dat met hem den laatsten consequent Gereformeerde in het graf gedragen was, en toch Hodge was van oordeel, »dat hij nog nooit van een Calvinist gehoord had, die de leer der onverkoren kinderen verdedigd had, totdat Dr. Krauth te Philadelphia hem in zijn geschrift: »Over den kinderdoop en de behoudenis van kinderen", volgens het Calvinistisch systeem, door citaten uit de oudste Fransche, Hollandsche en Schotsche godgeleerden het bewijs leverde, dat er een tijd geweest is, waarin deze leer voor een kenteeken der rechtzinnigheid gold.

Op genoemde vergadering te New-York liet Dr. Crosby zich als volgt hooren: »De eenige regel der kerk is Gods Woord." Volgens hem moest de vraag gesteld: »Stemmen de geloofsbelijdenissen met Gods Woord overeen? Want het is te vreezen, dat men in deze zaak de inspiratie van elk deel der Schrift niet in het oog houdt." Slechts eene uitdrukking vindt hij in het derde artikel, die tegen de Schrift ingaat, nl.: »De overige menschen heeft God besloten voorbij te gaan" (passed by). »Dit is in lijnrechte tegenspraak met Gods Woord. Wanneer ik deze uitdrukking zie, die een fatalistische leer stelt tegen den Bijbel van Genesis tot Openbaring, dan komt mijne ziel daartegen op", zeide hij. Ook in andere stukken kon hij zich niet goed vinden doch kon ze laten staan; wel wordt er in de gelijkenis van den priester en den Leviet gezegd, dat zij voorbijgingen, maar niet van dien God, die de geheele wereld liefheeft. Daarom zag hij in het voorstel der revisie niets revolutio-

nairs, maar beschouwde hij die als een poging om te behouden. Er was zeker grond voor.

Een andere invloedrijke leider, Dr. Van Dijke, sprak nog scherper tegen de Westminstersche formule en liet zijn standpunt nog duidelijker uitkomen. »Welk een revisie", zeide hij, »zal het zijn? Ik ben voor het voorstel, omdat het de leer der verwerping uit de belijdenis strijkt en de formulatie van een nieuwe, meer Schriftmatige leer aanbeveelt als grondslag voor eene vereeniging met andere Gereformeerde kerken. Het eerste, n.l. het schrappen van de leer der verwerping moet zoo spoedig mogelijk geschieden.... De hemelsche Vader bereidt een maal voor allen. Zullen wij zeggen, dat Hij den zondaar niet wil laten eten van de kruimkens, die van zijne tafel vallen? En waarom? Om logisch te blijven? Dit is slechts den raad van den Almachtige met de wijsheid der zeventiende eeuw meten. De leer der verdoemenis vóór de geboorte maakt den Bijbel tot eene verzameling van uitspraken, die met elkander in tegenspraak zijn. Zij is niet Evangelisch en staat in deze dagen in verband met de onchristelijke krachten der moderne denkwijze. Wij worden in de armen van Pantheisme en Materialisme gedreven, wanneer wij niet vaststaan en zeggen: Onze wil is de onze. De verwerping is een verschrikkelijke leer. Dit adjectief is niet van mij, maar van Calvijn, die de leer der verwerping, om logisch te blijven, dreef, en de verdoemenis van kinderen leert."

Daarna zette hij zijn eigen standpunt uiteen, door te zeggen: »Ik weet niet, wat anderen doen zullen; maar ik van mijne zijde zal ook in de toekomst deze leer niet gelooven, er niet op letten en haar verwerpen. Ik zal leeren, dat Gods liefde geene grenzen heeft, en dat geen mensch gestraft wordt als alleen om zijne zonden. Is dat Calvinisme? Bij God, ik weet het niet, en geef er ook niets om; het is Christendom!"

Ook dr. Philip Schwaff, de bekende Presbyteriaansche geleerde, sprak er zich bij een andere gelegenheid over uit, dat de vijf onderscheidingspunten van het Calvinisme zonder twijfel zouden geschrapt worden en dan »zullen wij zooveel nader bij onze vrienden, de Lutherschen, staan".

Zoo werden op de vergadering te New-York 93 stemmen voor en 43 tegen de revisie uitgebracht. Juist op dezelfde wijze verliepen de handelingen van het presbyterium te Chicago, het grootste na dat van New-York. Volgens het besluit dier vergadering moest de algemeene synode de revisie ter hand nemen en behoorden minstens de volgende drie zaken daarin uitgesproken te worden: 1. dat het systeem der leeringen, die in de oude geloofsbelijdenis vervat zijn, onaangetast blijft; 2. dat zulke zinsneden, die voor verkeerde uitlegging vatbaar zijn en aanstoot geven, geschrapt worden; 3. dat de liefde Gods tot de wereld, en zijn wil dat een ieder het Evangelie gepredikt worde, duidelijker en nauwkeuriger uitgedrukt worden.

Hoe nu de revisie, die naar alle waarschijnlijkheid ondernomen wordt, uitvallen zal, blijft de vraag. De Presbyteriaansche kerk heeft blijkbaar den invloed van het Methodisme ondergaan, en het blijft de vraag of men bij verandering der belijdenis niet tot het andere uiterste, het Pelagianisme, vervallen zal. In elk geval zal er nog eenige tijd verloopen, voordat tot de revisie besloten en zij tot stand gebracht is, daar de algemeene synode de gemaakte veranderingen eerst aan het oordeel der verschillende synoden moet onderworpen, voordat zij wettig zijn ingevoerd.

Uit dit stuk uit de *Allgem. Ev. Luth. Kirchenzeitung* kunnen we zien, waar het in Amerika heengaat.

Het is voor onze kerken een spoorslag, om te waken voor de zuiverheid van de leer.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

OLAF DE NOOR.

VI.

Het werd den Noren al spoedig duidelijk, dat het ook op de eilanden moeilijk voor hen zijn zou, het noodige of het begeerde te vinden. Immers het volk was er arm, en leefde meest van vischvangst of van veehoederij. Ze bezaten maar weinig, leefden zeer eenvoudig en waren bovendien strijdbare, sterke menschen, die zeer wel in staat waren een aanval af te slaan, vooral wanneer de vijanden in zulk een klein getal kwamen als nu.

Na een paar dagen rondzwalkens op zee en tusschen de eilanden vonden Olaf en de zijnen een plaats geschikt om te landen. Dit deden zij, maakten vuur aan, en daarna gingen zij op jacht om wilde geiten te schieten. Dat gelukte boven verwachting en weldra zaten de mannen voor 't eerst sinds langen tijd weder eens aan een stevig, hartig maal Dat zij van het vleesch niet veel overlieten is te begrijpen.

Den nacht brachten de Noren door in hun schip, terwijl eenige de wacht hielden. Er scheen echter geen gevaar te dreigen. Ook toen de morgen aanbrak bespeurde men heinde en ver geen eilanders. Weder gingen de mannen aan land. Ditmaal om met elkander te beraden wat te doen stond.

Dat was nu juist niet gemakkelijk uit te maken. De een wilde dit, de ander dat. Sommigen sloegen voor, maar naar hun woningen terug te keeren; doch daar wilden de meesten, en ook Olaf, niet van hooren. Anderen stelden voor naar zuidelijker streken, b. v. Frankrijk, te gaan, en te beproeven daar buit te vinden. Maar Sigurd, in zulke dingen meer ervaren, merkte op, dat men groote kans had om nog slechter ontvangen te worden dan op de Schotsche kust. Eindelijk stond Olaf op en sprak:

»Mannen, gij zijt mij gevolgd, en uit genegenheid tot mij zijt gij in dezen toestand gekomen. Dit bedroeft mij en ik wenschte wel, dat het anders ware uitgeloopen. Wij kunnen onmogelijk voortdurend op de golven zwervende blijven, en moeten een wijkplaats hebben Daartoe is hier de beste gelegenheid, zoover althans het volk met ons in vrede leven wil. Laat ons dat beproeven; dan kunnen we van hier uitzeilen en ten strijd gaan. Wie weet hoe spoedig er zich weder een gelegenheid opdoet, om ongehinderd naar ons land weder te keeren en daar te wonen."

Deze raad vond algemeen instemming. Spoedig ging men aan 't werk. Er werd uit ruwe blokken en planken een huis of hut gebouwd, waar men zijn intrek kon nemen, als dat noodig werd. Ook zou er een stuk land in orde gebracht worden, om daarop als 't kon iets te verbouwen. Eerst echter waren de Noren zoo wijs eens te onderzoeken of dat alles wel zou gelukken. Zij zonden namelijk twee van de hunnen uit om te onderzoeken, of het eiland bewoond was. Weldra kwamen de uitgezondenen terug. Zij deelden mee dat aan den kant waar men zich bevond blijkbaar niemand woonde. Aan de andere zijde echter hadden zij eenige huizen gezien en ook een groot gebouw, denkelijk een kerk. Ze hadden zich evenwel niet dichtbij gewaagd.

»Dan wordt het zaak dat we trachten vriendschap te sluiten", sprak Sigurd. »Laat mij gaan, ik belast mij daarmede."

Den volgenden dag begaf Sigurd zich op weg. Hij had zijn fraaiste kleederen aangetrokken, en droeg een langen, bruinen mantel en een kap met fraaie vederen versierd. Om de armen had hij gouden banden, een sieraad dat toen zeer in den smaak was. Nog een tiental zulke armbanden en andere kostbare versierselen droeg hij in den buidel bij zich. Zij moesten dienen als geschenken aan de eilanders. Olaf en de andere Noren, die dergelijke fraaie dingen bezaten, hadden ze hiervoor afgestaan. Dat had hun heel wat gekost; want niet alleen was 't een verlies van waarde, maar zulke versierselen werden door die heidenen ook als heilig beschouwd. Zij zwoeren er bij, en als zij stierven werden die armringen en andere dergelijke voorwerpen met hen begraven.

Doch nood breekt wet, en zoo ging dan Sigurd heen om te beproeven vrienden op het eiland te winnen. Het duurde niet lang, of hij werd opgemerkt door lieden die in 't veld waren. Verbaasd zagen zij den vreemden man aan, niet begrijpende hoe hij daar zoo plotseling als uit de lucht kwam vallen.

Sigurd echter ging rustig voort, tot hij kwam aan een gehucht of dorp. Daar liep alles uit, en weldra stond hij in een kring van forsche mannen, die hem met verbazing en juist niet vriendelijk aanstaarden en woorden toeriepen in een taal, die hij niet verstond.

Doch er is een spraak die alle menschen wel vatten. Sigurd tastte in den buidel, nam er een glinsterenden zilveren armband uit en reikte dien eerbiedig toe aan een oud man, die de opperste van het eiland scheen te zijn. De grijsaard nam 't geschenk aan, en reikte Sigurd de hand. Dit was een goed teeken.

Nu trad een man naar voren, die, naar zijn uiterlijk te oordeelen, zijn leven op zee sleet. Tot Sigurds groote verrassing sprak hij dezen aan in een taal, die althans zooveel op Noorsch geleek, dat de vreemdeling 't kon verstaan. De laatste beproefde nu uit te leggen wat hij kwam doen en verzocht om vrede en vriendschap. De ander vertelde aan zijn landslieden wat Sigurd wenschte, en toen deze mildelijk zijn geschenken uitdeelde, waren de eenvoudige eilanders weldra overgehaald. Sigurd werd uitgenoodigd in een der hutten te komen. Daar werd een maaltijd aangericht en het verbond van vriendschap gesloten.

Tegen den avond keerde de Noorman tot de zijnen terug, met het blijde bericht dat ze althans vooreerst een schuilplaats hadden gevonden. Wel verschafte hun dat het noodige niet om te leven, maar ze behoefden althans niet voortdurend te zwerven en voor het overige spraken ze met Olaf: »Ik beid mijn tijd."

CORRESPONDENTIE.

D. P. G. te N (Fr.). Het gaat u als anderen, die vergeten, dat boven deze rubriek staat: *Voor kinderen.* Wel zien we daar nu niet angstvallig op, en zoo krijgen meer gevorderden in jaren ook wel antwoord, maar als men vragen doet als de uwe, gaat dat niet, en vooral niet als ze vrij zonderling luiden en zonder eenige toelichting worden gedaan. We verwijzen ook u naar het tijdschrift *Excelsior.* Daarin kunnen we zulke vragen beantwoorden.

HOOGENDIJK.

Gereformeerde Gezindheid.

Ned. Geref. Kerken.

DRIETALLEN: Renkum, L. Spoel te Kampen, H. Veder te Schiedam en A. v. d. Zanden te Arnhem.— Rotterdam, G. van Goor J.Lz. te Bunschoten, J. J. A. Ploos van Amstel te Reitsum en K. W. Vethake te Arnhem.

BEROEPEN: Oosterzee, S. Bosma, cand. aan de V. U. — Vlaardingen, G. Vlug te Leiderdorp.

BEDANKT: Vreeswijk, J. Osinga te Gouda. — Alkmaar, L. Spoel te Kampen.

Christelijke Gereformeerde Kerk.

DRIETAL: Kampen, W. Doorn te 's-Gravenhage, K. van Goor te Schiedam en A. v. d. Sluijs te Enkhuizen.

BEROEPEN: Makkum, G. Sijbesma te Veenwoudsterwal.

Synodale Genootschapskerk.

TWAALFTAL: Zuidlaren (Dr.), Douwes te Dwingeloo, v. d Berg te Stadskanaal, Spandau te Beets, Jolles te Beusichem, Bange te Westerbroek, Heerspink te Eelde, Bange te Drachten, Van Giffen te Diever, Van Kleffens te Siddeburen, Doombos te Kollum, De Boer te Borum en Krol te Weidum.

DRIETALLEN: Vlaardingen, M. Göpner te Harderwijk, P. S. Meerburg te Kethel c. a. en J. Osse waarde te Sluis. — Brummen, J. Brandsma te Haarloo, J. W. Gunning te Eerbeek en A. J. Th. Jonker te Ellekom. — Leiden, Y. J. Bootsma te Zoetermeer, S. Dijkstra te Hilversum en J. Nierstrasz te Goënga.

TWEETAL: Winsen, J. Beijer te Hierden en J. H. Geselschap W. Jzn. te Kampen.

BEROEPEN: Monster, A. H. de Kleyck te Ridderkerk. Leidschendam, L. M. van Noppen te Zwartsluis. — Rotterdam, M. Göpner te Harderwijk. — Brummen, J. Brandsma te Haarloo. — Oudemirdum en Sondel, J. L. Pierson te Halle (Gelderland). — Bemmel, H. W. Vethake te Schalkwijk c. a. — Vinkeveen, J. Beijer te Hierden. - Workum, W. H. Snethlage te Achlum en Hitzum. — Laren. C. G. M. Quack te Rockanje. — Leiderdorp, J. Nierstrasz te Goënga (Fr.) - Reenen, E. Weidner te Appeltern c. a. — Oosterwolde, C. J. Leemans te Overschie. — Onstwedde, J. Homoet te Opheusden. — Rauwerd W. A. van der Scheer te Drachten. — Ingen (Neder-Betuwe), F. W. Drijver te Warder. - Makkum, G. Sijbesma te Veenwoudsterwal. — Waterlandkerkje H. R. Offerhaus, cand. te Ulrum.

AANGENOMEN: Onstwedde, E. J. Homoet te Opheusden. — Gameren, F. J. Ringeling te Krimpen aan de Lek.

BEDANKT: Schraard, J. Barger te Harlingen. — Tuil, J. J. de Kat Angelino te Deil. — Monnikendam, A. Tap. — Katwijk aan Zee, H. Feijkes te Hoogeveen. — Kerkwerve, S. H. A. Begeman P.Hz. te Hemelum en Bakhuizen. — Loonschendijk, H. Bax te Doornspijk. — Den Helder, J. H. Mühring te St.-Maarten. — Mulden. J. Rijnenberg te Ternaard. — Garnwerd en Oostrum, J. J. A. Valeton te Ten Boer. — Gaast, H. C. Lambers te Longerhouw.

Advertentiën.

Voor de vele bewijzen van deelneming, ontvangen na het overlijden van mijn geliefden echtgenoot, den heer HERMANNUS DE VRIES, betuig ik, mede namens mijne kinderen en behuwdkinderen, mijn innigen dank.

Wed. H. DE VRIES—
DOORENBOS.

Groningen, 22 April 1890.

Bij D. DONNER, te *Leiden*, verscheen:

Eene verwaarloosde zuster.

Aanteekeningen omtrent het verleden en heden van de kleine Christen-gemeente te Toegoe,

door J. BEUKHOF.

Prijs 60 cents.

Ter perse bij

A. FERNHOUT, te Amsterdam:

SAMENSPRAAK

OVER HET

Heilig Avondmaal,

DOOR

GODEFRIDUS UDEMANS,

in leven predikant te Zierikzee.

weer uitgegeven

DOOR

N. A. DE GAAY FORTMAN,

predikant te Amsterdam.

Uitnemend geschikt voor hen, die voor het eerst tot het Heilig Avondmaal zijn toegelaten.

Prijs f 0.08.

VOOR UITDEELING: 25 exempl. f 1.75; 50 exempl. f 3.25; 100 exempl. f 6.—.

Zooeven verscheen

Een nagelaten geschrift van

Ds. J. DE LIEFDE,

GETITELD:

DE OUDE EN DE NIEUWE SCHEPPING,

BIJBELSTUDIE

over 1 CORINTHE XV : 45 en 47.

Prijs 30 cent.

Deze belangrijke *Bijbelstudie* onder de nagelaten papieren van Ds DE LIEFDE gevonden, ziet thans voor het eerst het licht.

Uitgever G. F. CALLENBACH, te Nijkerk.

EXCELSIOR.

GEILLUSTREERD TIJDSCHRIFT VOOR NEERLANDS JONGELINGSCHAP EN VOLK,

ONDER REDACTIE VAN

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nrs. van 16 pag. en 12 Nrs. van 8 pag. *f* **3.50**.

Inhoud 15 April 1890. W. De schat en de koopman. P. J. KLOPPERS, Uit den strijd tot de zege. H. Van nacht tot dageraad, II. W. Berijmde bombast, II. H. Schrikkelijk. Uit het leven.

De uitgevers,
Amsterdam. **HOVEKER & ZOON.**

Bij G. F. CALLENBACH, te *Nijkerk*, zijn verschenen en bij alle solide boekhandelaren te bekomen:

De Geschiedenis der Kerk

in hare grondtrekken geschetst

DOOR

RUDOLPH SOHM.

Uit het HOOGDUITSCH vertaald

DOOR

L. H. F. A. FAURE.

Met een voorrede van Prof. Dr. H. G. KLEYN.

Prijs *f* 1.50; geb. *f* 1.90.

Korte Schets

DER

Christelijke Geloofsleer

DOOR

P. J. VAN MELLE.

Ned. Herv. predikant te Nijkerk o/d. Veluwe.

Prijs *f* 1.—.

Vrije Universiteit.

Sinds de stichting onzer school zijn er thans 35 studenten tot candidaten in de theologie bevorderd.

Het studiefonds bewees aan vele van deze jongelingen goede diensten; en wederkeerig werden door hen goede diensten aan het studiefonds bewezen. Immers niet alleen dat sommige hunner de belangen van het fonds bij anderen behartigden; maar ook menige gift werd ontvangen, die ons aanleiding geeft te hopen, dat de dankbaarheid van vele gemeenteleden zal voortzetten, wat de barmhartigheid begon.

Echter blijft de nood der tijden groot, en zijn er voor studenten der literarische en juridische faculteiten eveneens groote en vele behoeften te voorzien. Hoewel nog ver van den nieuwen cursus verwijderd, zijn nu reeds meerdere aanvragen tot plaatsing ingekomen.

De zorg, die het ondersteunen van zoovelen ons brengt, maakt wel eens schroomvallig bij het inkomen van nieuwe aanvragen, en doet ons wel eens twijfelen, of wij bij overigens goede getuigenissen, aan zooveler verzoek mogen en kunnen voldoen. En toch, als de Heere het hart der jongelingen bereid maakt, om hun leven alzoo in Zijn dienst te besteden, dan hebben wij geene vrijmoedigheid om hen af te wijzen; maar durven het den vrienden des Heeren zeggen, hoe wij vertrouwen, dat ook hun hart en hunne hand zal geopend worden, om in deze behoeften steeds ruimer te voorzien.

DE HARTOG.

PROCESKOSTEN.

Deputaten der Synode ontvingen onder dankbetuiging, sedert de laatste opgave, van de kerk te Dokkum *f* **30.41**; van de kerk te 's-Hage *f* **133.79**; van de kerk te Schoonhoven *f* **12**; van de kerk te Ter Aar *f* **1.87**; door Ds. Kruijswijk, uit de collecte te Hoogeveen *f* **1**; van de kerk te Baambrugge *f* **6.25**; van de kerk te Arnhem *f* **24.58**; van de kerk te Wilnis *f* **6.50**; van de kerk te Delft *f* **30.85**; van de kerk te Bunschoten *f* **56.90**; van de kerk te Reeuwijk *f* **5.75**; van de kerk te Hilversum *f* **12.26½**; van de kerk te Utrecht *f* **269.11**; van kerk te Vlaardingen *f* **18.71½**; van de kerk te Amsterdam *f* **732.08½**; van zieken Piet *f* **1**, van N. N. (beiden te Amsterdam) *f* **5**; verkoop van gouden en zilveren voorwerpen *f* **10.65**; van de kerk te Broek op Langendijk *f* **15**; van de kerk te Haarlemmermeer *f* **1.90**; van den kerkeraad van N. en Z. Scharwoude en Oud Karspel *f* **5.35**; van de wed. F. *f* **5**, D B. *f* **1**, door H.H. collectanten *f* **2**, mej. IJ. Z. *f* **2.50**, van J. J. B. *f* **0.50** (allen te Amsterdam); van de kerk te Berg-Ambacht *f* **2.50**; van de kerk te Haarlemmermeer *f* **3.25**; van de kerk te Groningen *f* **46.36**; gecoll. te Voorthuizen op een bidstond *f* **18.56**; van de kerk te Bodegrave *f* **15.35**; van de kerk te Buitenpost *f* **6**; van de kerk te Wormer *f* **3.29**; van de kerk te Vorden *f* **12.50**; van de kerk te Buiksloot *f* **3.47**; van de kerk te Baarn *f* **10.12**; van de kerk te Hijlaard *f* **15.50**; van de kerk te Waarder *f* **16.95**; van de kerk te Kralingen *f* **50.98**; van de kerk te Monnikendam *f* **18.09**; van de kerk te Harderwijk *f* **11.83**; van de kerk te Vreeswijk *f* **6.17**; van de kerk te De Bildt *f* **4.64½**.

De schuld, die thans nog te betalen is, is ruim *f* **10.000**, terwijl er nog groote rekeningen te wachten zijn. Wanneer de collecten niet algemeener worden, wordt de druk voor de kerken, die trouw inzamelingen houden, onredelijk zwaar. Jammer, dat niet alle kerken inzien, dat hier een plicht der trouwe te vervullen is, en dat deze kleine druk om des Heeren wil, door *allen* moet gedragen worden

Namens deputaten voornoemd,
W. HOVY.

Tractaat van den Sabbath.

Historische dogmatische studie,

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Prijs *f* 1.60. Gebonden *f* 2.10.

Amsterdam. J. A. WORMSER.

Uitgaven van J. A. WORMSER, te Amsterdam:

KORTE BESCHRIJVING VAN HET LEVEN
VAN EN DE
WONDERBARE LEIDINGEN GODS
MET

BASTIAAN BROERE,

in Nederland en in Amerika.

MET EENE INLEIDING VAN
J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL.
Pred. te Reitsum.
Met portret (lichtdruk) van Broere.
Prijs *f* **0.60.**

Bij getallen ter verspreiding tot veel verminderden prijs.

ACTA

der

Voorloopige Synode

VAN

Nederduitsche Gereformeerde Kerken

GEHOUDEN TE UTRECHT.

1888.

EERSTE GEDEELTE.

Prijs f 0.90

TWEEDE GEDEELTE.

1889.

Prijs f 0.80.

Uitgaven van J. A. WORMSER, te Amsterdam.

WERKEN van Dr. A. KUYPER.

Het werk van den Heiligen Geest.

Deel I. **Voor de kerk in haar geheel;** Deel II en III. **Voor de enkele personen.** In fraaien stempelband *f* **8.90**; ingenaaid *f* **7.50.**

Afzonderlijke deelen zijn niet verkrijgbaar.

Dagen van Goede Boodschap.

I. In den Kerstnacht. II. De Paaschmorgen. III. Op den Pinksterdag. IV. Oud- en Nieuwjaar.

Prijs van de geheele serie in vier fraaie stempelbanden *f* **5.60**; in vier deelen ingenaaid *f* **3.60**. Elk deel is op zichzelf compleet en verkrijgbaar, geb. à *f* **1.75**, ing. à *f* **1.20**.

Gomer voor den Sabbath.

Meditatien over en voor den Sabbath. Prijs *f* **1.90**; in stempelband *f* **2.40**.

Uit het Woord. Bijbelstudiën.

Eerste serie, deel II. Tweede serie, deelen I, II, III. Prijs per deel *f* **3.40**. Gebonden *f* **3.90**. Deel I en II van de Eerste Serie zijn uitverkocht.

Honig uit den Rotssteen.

DEEL II.

Part. prijs *f* **2.90**. Gebonden *f* **3.40**. Deel I is uitverkocht.

De drie Formulieren van Eenigheid,

voor kerkelijk en huiselijk gebruik, benevens het **Kort Begrip der Christelijke Religie**, uitgegeven door de Predikanten C. A. RENIER en B. VAN SCHELVEN. *Zevende Vijfduizend.* Prijs gecartonneerd *f* **0.40**; 25 ex. *f* **0.50**; 50 ex. *f* **18.—**. In rood linnen stempelband *f* **0.90**. Dezelfde uitgave met wit papier voor handteekeningen *f* **2.50**.

De Vleeschwording des Woords.

Prijs *f* **1.90**. Gebonden *f* **2.40**.

De twaalf Patriarchen.

Bijbelsche Karakterstudiën. Prijs net ingebonden *f* **1.—**, ingenaaid *f* **0.75**.

Het Calvinisme en de Kunst.

REDE bij de overdracht van het Rectoraat der **Vrije Universiteit**, op 20 October 1888. Prijs *f* **0.90**.

Tractaat

van de Reformatie der Kerken.

Aan de zonen der Reformatie hier te lande aangeboden op Luthers vierde eeuwfeest.

Prijs *f* 2.50.

„Ons Program".

Prijs *f* **3.60**, in linnen band *f* **4.50**.

„Sion door recht verlost."

TIJDREDE. Prijs *f* **0.50**.

Tweeërlei Vaderland.

Prijs *f* **0.50**.

Niet de Vrijheidsboom,

MAAR HET KRUIS.

TOESPRAAK ter opening van de **Tiende Deputatenvergadering**, in het Eeuwjaar der Fransche Revolutie. Prijs *f* **0.40**.

Eer is teer.

Tegen Mr. W. H. DE BEAUFORT'S *Gidsartikel:* **„De Deputatenvergadering"**. Prijs *f* **0.90**.

„Onnauwkeurig"?

Aan »*Het Vaderland*", in zake Mr. W. H. DE BEAUFORT'S **Verweerschrift**. Prijs *f* **0.90**.

Scolastica.

Het geheim van echte studie. 2de druk Prijs *f* **0.40**.

Handenarbeid.

Overdruk *(ter verspreiding)* uit »De Standaard". Prijs *f* **0.15**; 25 ex. *f* **3.—**; 50 ex. *f* **5.—**; 100 ex. *f* **8.—**.

De Kerk des Heeren.

Traktaatjes uitgegeven door de Nederduitsche Gereformeerde Kerken.

Classis FRANEKER.

1ste JAARGANG. No. 1. Nooit ten halve.
„ 2. Maar de predikanten hebben toch maar vrij om te zeggen wat zij willen!
„ 3. Gezag.
„ 4. Geen revolutie.

ELKE MAAND VERSCHIJNEN TWEE TRAKTAATJES.

Kerkeraden, die aan deze Traktaatverspreiding deelnemen, ontvangen:

300	exemplaren	van	elk	traktaatje	à *f*	36.—	per	jaar.
500	»	»	»	»	» »	60.—	»	»
750	»	»	»	»	» »	85.—	»	»
1000	»	»	»	»	» »	100.—	»	»
1500	»	»	»	»	» »	135.—	»	»
2000	»	»	»	»	» »	170.—	»	»
3000	»	»	»	»	» »	225.—	»	»
5000	»	»	»	»	» »	300.—	»	»

Teneinde de deelname zoo gemakkelijk en voordeelig mogelijk te maken, wordt de gelegenheid ook opengesteld, om door persoonlijk lidmaatschap van de traktaatverspreiding gebruik te maken en wel op de volgende voorwaarden:

Voor	*f* 0.75	per jaar	ontvangt	men	4	exemplaren	van	elk	traktaat.
»	» 3.50	»	»	»	» 20	»	»	»	»
»	» 6.—	»	»	»	» 40	»	»	»	»
»	» 12.50	»	»	»	» 100	»	»	»	»

De traktaatjes worden geschreven door de heeren predikanten:

Dr. Mr. W. v. D. BERGH, te *Voorthuizen;* J. BAJEMA, te *Sneek;* R. K. BROUWER, te *Makkum;* C. L. D. v. COEVERDEN ADRIANI, te *Harlingen;* CRAMER, te *N. Helvoet;* P. ERINGA, te *Goënga;* N. A. DE GAAY FORTMAN, te *Amsterdam;* Dr. H. FRANSSEN, te *Winterswijk;* J. H. FERINGA, te *Klundert;* GANGEL, te *Aalten;* J. HANIA PZ., te *Oosterbierum;* Dr. A. H. DE HARTOG, te *Amsterdam;* J. HULSEBOS, te *Vlissingen;* Dr. A. KUYPER, te *Amsterdam;* H. W. v. LOON, te *Amsterdam;* C. W. J. v. LUMMEL, te *Delft;* W. MAAN, te *Augustinusga;* J. OSINGA, te *Gouda;* J. J. A. PLOOS v. AMSTEL, te *Reitsum;* T. D. PRINS, te *Wons;* Dr. F. L. RUTGERS, te *Amsterdam;* B. v. SCHELVEN, te *Amsterdam;* Dr. C C. SCHOT, te *Hardenberg;* J. C. SIKKEL, te *'s Gravenhage;* L. SPOEL, te *Kampen;* J. TEVES, te *Wetsinge-Sauwert;* A. v. VEELO, te *Rotterdam;* J. J. WESTERBEEK v. EERTEN, te *Mijdrecht;* J. D. TE WINKEL, te *Beetgum;* P. J. WIJMINGA, te *Lollum;* H. K. ZIJLSTRA, te *Nes en Wierum;* en anderen.

Amsterdam. *De Uitgever,*
J. A. WORMSER.

GEDRUKT TER KON. NED. STOOMDRUKKERIJ, WARMOESSTRAAT 106 AMSTERDAM.